

SPEKTRUM

PRZEWODNIK DO WYSTAWY W PAŁACU MUZEUM KSIĄŻĄT CZARTORYSKICH

ZAPRASZAMY DO LEKTURY PRZEWODNIKA PO WYSTAWIE W PAŁACU MUZEUM KSIĄŻĄT CZARTORYSKICH.

Przewodnik zawiera podstawowe informacje na temat eksponatów prezentowanych w poszczególnych salach wystawowych. Wybrane dzieła zostały szerzej opisane pod hasłem **POZNAJ DZIEŁO** i oznaczone strzałką:

Przewodnik został opracowany na podstawie katalogu Muzeum Książąt Czartoryskich pod red. Katarzyny Płonki-Bałus i Natalii Koziary, wyd. Kraków 2019, oraz publikacji Mateusza Chramca *Przewodnik po Muzeum Książąt Czartoryskich*, wyd. Kraków 2019.

Koncepcja i opracowanie tekstu:

Katarzyna Szczygieł

"ZACISZE"

Andrzej Wolski

Korekta redakcyjna:

Tomasz Pasteczka

Tłumaczenie:

Atomini

Konsultacja merytoryczna:

Centrum Autyzmu w Krakowie

Fundacja AutyzmUP

Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Zespołem

Aspergera i Ich Rodzin „jestem ZA”

Stowarzyszenie Na Rzecz Dzieci z Autyzmem

Opracowanie graficzne:

Izabela Stawarz

Fotografie:

Pracownia Fotograficzna MNK, Katarzyna

Szczygieł, Kamil Kopek

HISTORIA MUZEUM

Muzeum Książąt Czartoryskich to najstarsze muzeum w Polsce. To zbiór pamiątek i dzieł sztuki związanych z historią Polski oraz ogólnie z historią i kulturą europejską. Magnacki ród Czartoryskich herbu Pogoń Litewska ma pochodzenie litewskie. Nazwisko wywodzi się od gniazda rodowego o nazwie Stary Czartorysk – dawnego

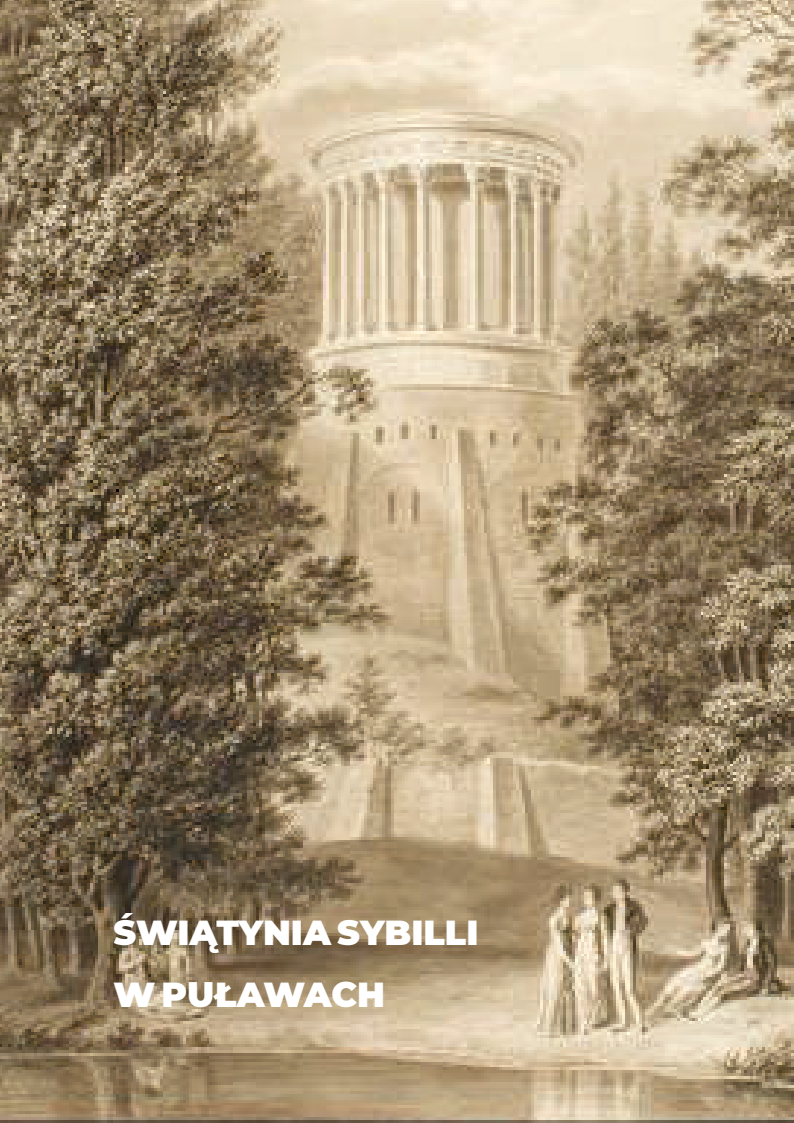
**IZABELA Z FLEMMINGÓW
CZARTORYSKA**

grodu z zamkiem na terenie dzisiejszej Ukrainy, nad rzeką Styr.

Podstawą tej kolekcji są zabytki zebrane przez księżną marszałkową **Izabelę z Flemmingów Czartoryską**, żonę księcia Adama Kazimierza Czartoryskiego.

**ADAM KAZIMIERZ
CZARTORYSKI**

**ŚWIĄTYNIA SYBILLI
W PUŁAWACH**

i zabytków związanych z wybitnymi osobistościami europejskimi. Po klęsce powstania listopadowego w 1831 roku udało się uratować zbiory i ukryć je w Sieniawie. Z czasem przewieziono ich znaczną część do Paryża, gdzie od 1849 roku były przechowywane w miejskim pałacu zwanym Hôtel Lambert (nazwa pałacu pochodzi od nazwiska dawnego właściciela, Nicolasa Lamberta de Thorigny; budynek jest położony na Wyspie Świętego Ludwika).

Jej zbiory były pierwotnie zgromadzone w rezydencji w Puławach; w Świątyni Pamięci powstałej w 1801 roku (zwanej później **Świątynią Sybilli**) i w Domu Gotyckim z 1809 roku. W Świątyni Sybilli przechowywano pamiątki po królach polskich, hetmanach i bohaterach walk wyzwoleniczych.

W **Domu Gotyckim** zgromadzono sentymentalno-romantyczną kolekcję przedmiotów

DOM GOTYCKI W PUŁAWACH

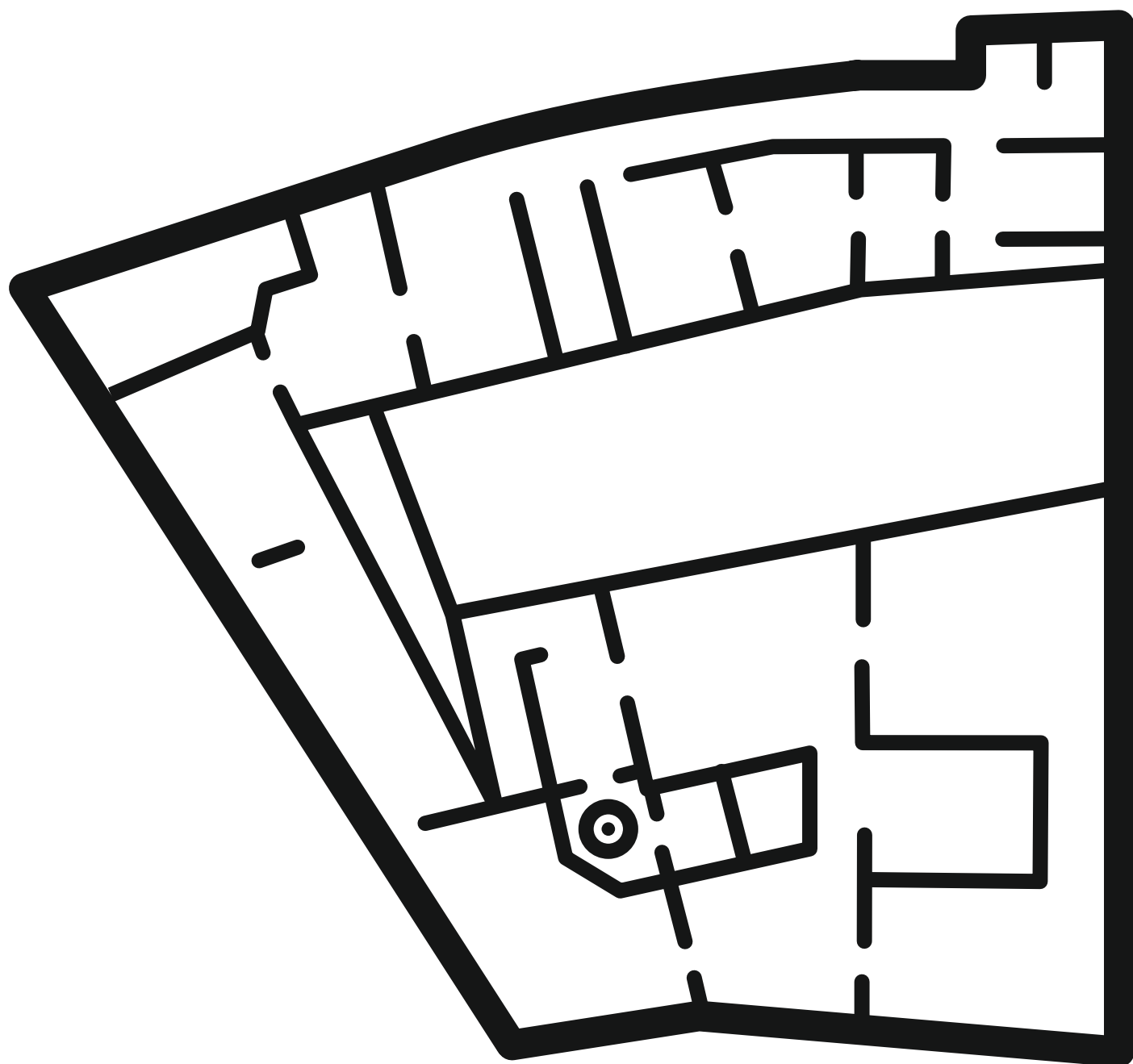
Za sprawą wnuka Izabeli, **Władysława Czartoryskiego**, kolekcja wzbogaciła się o pamiątki związane ze starożytnymi kulturami – egipską, grecką i rzymską. Do zbiorów trafiły także wyroby średniowiecznego rzemiosła, wczesnorenesansowe włoskie i niderlandzkie obrazy, renesansowe i barokowe naczynia ze srebra oraz ceramika. Z czasem zdecydowano o powrocie kolekcji do Polski. Nie mogła jednak wrócić do Puław, znajdujących się wtedy w zaborze rosyjskim. Władysław Czartoryski postanowił, że nową siedzibą kolekcji będzie Kraków. Jego władze przekazały na ten cel budynek starego arsenału miejskiego z basztami, zakupiono też trzy kamienice i część dawnego klasztoru Pijarów. Po adaptacji budynków powstał kompleks przeznaczony na Muzeum Książąt Czartoryskich, które zostało oficjalnie otwarte w 1876 roku.

Obecnie, po wieloletnim remoncie, kolekcja Książąt Czartoryskich jest ponownie udostępniona dla publiczności, zgodnie z wolą księżnej Izabeli Czartoryskiej.

WŁADYSŁAW CZARTORYSKI

PIERWSZE PIĘTRO

PIERWSZE PIĘTRO

Podest

Zwiedzanie wystawy zaczynamy na pierwszym piętrze, wchodząc po schodach. Tutaj znajduje się także wejście dla osób wjeżdżających windą. Przed wejściem do pierwszej sali wiszą na ścianach podestu dwa duże obrazy olejne.

POZNAJ DZIEŁO

Koncert w parku i Śniadanie w parku to obrazy Jana Piotra Norblina. Zostały namalowane w 1785 roku i przedstawiają popularne wśród arystokracji zabawy na łonie natury na tle ogromnych drzew. Dawniej obrazy te wisiały w salonie chatki-pałacyku księżnej Izabeli Czartoryskiej w Powązkach pod Warszawą.

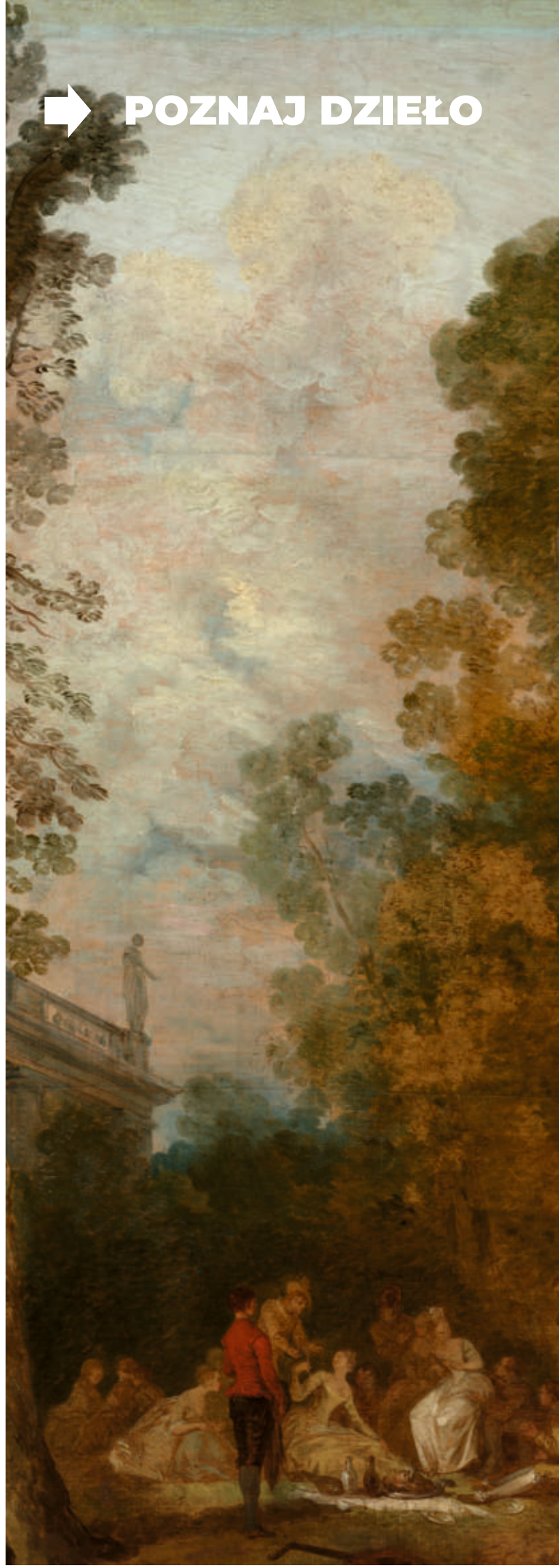
W centrum obrazu *Koncert w parku* widzimy muzyków: damę, która siedzi przy klawikordzie, skrzypka, fagocistę i basetlistę grającego na instrumencie przypominającym wiolonczelę. Wokół muzyków zgromadzeni są słuchacze, niektórzy z nich rozmawiają – to damy, kawalerowie i dzieci.

Obraz *Śniadanie w parku* przedstawia grupę wytwornych dam i panów, którzy siedzą wokół śniadania rozłożonego na obrusie na trawie. Towarzyszą im służący serwujący posiłek. W tle widzimy fragment pałacu z balustradą i posągami.

Jan Piotr Norblin był Francuzem. Do Polski zaprosił go książę Adam Kazimierz Czartoryski, by uczył dzieci rysunku. Artysta malował też obrazy na zamówienie magnatów i króla Stanisława Augusta Poniatowskiego.

POZNAJ DZIEŁO

PIERWSZE PIĘTRO 1. SALA CZARTORYSKICH

W pierwszej sali znajduje się galeria rodzinnych portretów Czartoryskich, prezentowane są tu także przedmioty związane z jej członkami oraz ze stworzoną przez nich kolekcją pamiątek narodowych i dzieł sztuki w Puławach, będącą początkiem dzisiejszego zbioru Muzeum Księżąt Czartoryskich w Krakowie. Na wprost wejścia do sali wisi tablica z napisem „**PRZESZŁOŚĆ PRZYSZŁOŚCI**”, który pierwotnie zdobił wejście do puławskiej Świątyni Sybilli. Również dzisiaj napis ten przekazuje nam główny cel kolekcji, czyli zachowanie pamięci o minionych czasach dla przyszłych pokoleń. W wąskiej gablocie na wprost wejścia umieszczono dwa klucze, za pomocą których otwierano dwa budynki w parku pałacowym w Puławach – Świątynię Sybilli i Dom Gotycki – w których księżna Izabela Czartoryska zgromadziła pamiątki narodowe i dzieła sztuki europejskiej.

➔ POZNAJ DZIEŁO

Klucz do Świątyni Sybilli w Puławach otwierał świątynię narodowej pamięci. Na trzonie z jednej strony znajduje się napis w języku greckim, który tłumaczymy: „Otwieram Świątynię Pamięci”, z drugiej zaś widnieją inicjały księżnej Izabeli Czartoryskiej I.C. i data zapisana cyframi rzymskimi AD MDCCCI, czyli rok 1801. Klucz ma kształt kaduceusza – uskrzydłonej laski boga greckiego Hermesa,

pośłańca bogów. Kaduceusz to znak pokoju i handlu. Dwa węże, które pochylają ku sobie łby, symbolizują mądrość i równowagę sił. Hermes był także przewodnikiem dusz i prowadził dusze zmarłych w zaświaty, mógł je także stamtąd wyprowadzać. Dla Izabeli Czartoryskiej Świątynia Sybilli była nie tylko zbiorem pamiątek, ale przede wszystkim siedzibą duchów sławnych Polaków, którzy byli zaklęci w tych przedmiotach. W sali prezentowane są także inne przedmioty z puławskiej Świątyni: para foteli, kopia antycznego trójnogu (misa na trzech nogach; jej oryginał znajduje się w zbiorach Muzeum Czartoryskich w Puławach) oraz pozostałości tak zwanej Szkatuły Królewskiej, w której przechowywano p a m i ą t k i p o w ł a d c a c h Rzeczypospolitej. W zabytkowej gablocie znajdują się m.in. pudełeczko z kości słoniowej z włosami króla Zygmunta I Starego czy fragment czarnego aksamitu z obicia trumny króla Zygmunta II Augusta.

A photograph of a museum gallery. On the left, a mannequin wears a dark blue military-style coat with gold buttons and a matching hat. In the center, a glass display case contains a white historical dress and other items. On the right wall, a large, colorful painting depicts a group of people in a landscape. The floor is made of light-colored wood.

PIERWSZE PIĘTRO

2. SALA CZARTORYSKICH

W kolejnej sali poświęconej rodowi Czartoryskich znajdują się pamiątki po wnukach Adama Kazimierza Czartoryskiego i Izabeli z Flemmingów Czartoryskiej, a synach Adama Jerzego Czartoryskiego – Witoldzie i Władysławie. Księżę Witold służył w armii hiszpańskiej i sardyńskiej. Z tych czasów pochodzą frak mundurowy, surdut mundurowy i broń biała. Władysław był natomiast twórcą Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie. W tej sali znajdują się także przedmioty osobiste Marii Amparo, księżnej Czartoryskiej, pierwszej żony Władysława, która pochodziła z hiszpańskiej rodziny królewskiej. Do najciekawszych należą składająca się z dwóch części suknia balowa z bardzo wąską talią, para pantofli damskich i trzy wachlarze. W zabytkowej gablocie na wprost sukni umieszczono należącą do księżnej szkatułkę podróżną z przyborami.

PIERWSZE PIĘTRO

3. KORYTARZ

Ekspozycja w niewielkim korytarzu jest wprowadzeniem do kolejnego etapu wystawy. Dla księżnej Izabeli Czartoryskiej historia Polski splata się z losami wielkich dowódców, bohaterów narodowych, stąd w gablotach umieszczono strzały do łuków, kołczany (futurały na strzały) i łubie (futurały na łuki). Widzimy tu także buławy i buzdygany, które są nie tylko bronią, ale także symbolami wyższej władzy wojskowej.

Jednak najważniejszy jest tutaj napis: „Ojczyzno, nie mogłam Cię obronić, niechaj Cię przynajmniej uwiecznię”. To zdanie, wypowiedziane przez księżną Izabelę Czartoryską, oddaje główny cel powstania tej kolekcji.

PIERWSZE PIĘTRO

4. SALA JAGIELLOŃSKA

W tej sali prezentowane są liczne zabytki oraz dzieła sztuki z czasów dynastii Jagiellonów i pierwszych królów elekcyjnych. Ciekawe są miniaturowe portrety władców i ich rodzin, umieszczone w gablotach wiszących przy oknach (np. Stefana Batorego czy Zygmunta II Augusta), zainteresowanie budzi też wizerunek Mikołaja Kopernika. Jagiellonowie przedstawieni są w serii portretów wykonanych przez warsztat Lucasa Cranacha młodszego w latach około 1553–1556. Portrety umieszczone są w jednej ramie, we wnęce czarnej ścianki działowej zaraz przy wejściu do sali. W tym pomieszczeniu zgromadzono też przykłady rzemiosła artystycznego. Zobaczymy misę emaliowaną z Wenecji, kufel cechu bednarzy, wilkom, czyli puchar szklany krakowskiego cechu kapeluszników, dzban cynowy Rady Miejskiej Tarnowa czy guzy do stroju polskiego (według tradycji po królu Stefanie Batorem). Prezentowane są tu także rzeźby i obrazy o tematyce sakralnej. Zaraz przy wejściu do sali, po prawej stronie, znajduje się ciekawy obraz *Zwiastowanie*.

Zwiastowanie to środkowa część ołtarza-tryptyku, czyli nastawy ołtarzowej składającej się z trzech części. Autorem jest Mistrz Jerzy, który wykonał to dzieło w 1517 roku w Krakowie. Na pierwszym planie widzimy postać klęczącej Matki Boskiej i stojącego Archanioła Gabriela. U jego stóp klęczy mała postać mężczyzny – to fundator obrazu, ksiądz Jakub z Lublina. Jest to przedstawienie zgodne ze średniowieczną zasadą perspektywy hieratycznej, polegającą na pomniejszeniu przedstawień osób świeckich w stosunku do wizerunków świętych. Postacie znajdują się w pomieszczeniu z dwiema otwartymi arkadami. W górnej części obrazu widoczny jest mały otwór w podłuczcu lewej arkady. Spływają z niego promienie światła, na których stoi niewielka postać Dzieciątka Jezus z krzyżem w dłoni. Ta postać i fragment modlitwy żałobnej zapisanej na stule Archanioła zapowiadają przyszłą mękę Chrystusa. Księżna Izabela Czartoryska znalazła ten obraz w ruinach kolegiaty św. Michała na wzgórzu wawelskim w 1803 roku.

PIERWSZE PIĘTRO

5. SALA WAZOWSKA

Wystawa w tej sali związana jest z osiemdziesięcioletnim panowaniem szwedzkiej dynastii Wazów na polskim tronie. W 1587 roku Zygmunt III Waza został koronowany na króla Polski. Po nim rządili jego synowie – Władysław IV i Jan II Kazimierz. Pokazywany jest tu m.in. duży, w całej postaci portret Łukasza Opalińskiego, który był cenionym doradcą królów z tej dynastii. Był marszałkiem wielkim koronnym, czyli pełnił funkcję polityczną. Zajmował się sprawami wewnętrznymi kraju i odpowiadał za bezpieczeństwo króla. Znakiem jego władzy była laska marszałkowska, którą na tym obrazie trzyma w dłoni. Opaliński ubrany jest w strój polski krótki czerwony żupan, czerwoną delię podbitą brązowym futrem i wysokie buty. W gablotach pośrodku sali zgromadzono przykłady rzemiosła artystycznego z tamtych czasów. Kubek z kości słoniowej oraz kowsz, czyli naczynie do picia miodu i wódki. Największe zainteresowanie wzbudza puchar w kształcie pawia.

➡ POZNAJ DZIEŁO

Puchar ten wykonał złotnik Georg Hoffmann około 1600 roku we Wrocławiu. Muszla łodzika została oprawiona w złoczone srebro w kształcie głowy i ogona pawia oraz ptasich nóg. Na ogonie widzimy niewielką figurkę rzymskiego boga mórz i oceanów Neptuna, który siedzi na delfinie. Puchar ozdobiony jest kamieniami szlachetnymi. Takie naczynia, do których powstania wykorzystywano dzieła natury (np. muszle), służyły do wznoszenia toastów, przede wszystkim były zaś dekoracją stołu i cennymi dziełami sztuki w skarbcach władców.

PIERWSZE PIĘTRO

6. SALA WIKTORII WIEDEŃSKIEJ

W tej sali pokazywane są przedmioty związane z panowaniem króla Jana III Sobieskiego w latach 1676–1696. Ten monarcha i wojownik był jednym z najbardziej cenionych przez księżną Izabelę Czartoryską władców Polski. Na czas jego rządów przypadają liczne wojny polsko-tureckie, dlatego w sali zgromadzono głównie militaria: zbroje, szable, tarcze, napierśniki, szyszaki, karwasze, kolczugi, szable, turecki namiot ceremonialny czy czapraki (ozdobne tkaniny zakładane na grzbiet konia pod siodło). Nazwa sali nawiązuje do zwycięskiej bitwy króla Jana III z armią Imperium Osmańskiego, stoczonej pod Wiedniem 12 września 1683 roku. Dzięki wygranej bitwie zostało powstrzymane oblężenie Europy przez Turków.

Bitwa ta stała się także symbolem zwycięstwa chrześcijaństwa nad islamem, zapowiadanego przez tarczę nazywaną „wróżebną”.

➡ POZNAJ DZIEŁO

Tarcza „wróżebna” króla Jana III Sobieskiego wykonana została w XVI wieku we Włoszech. Pochodzi z kościoła katedralnego na Wawelu. Przedstawiono na niej scenę bitwy wojsk Konstantyna Wielkiego z oddziałami Maksencjusza, do której doszło 20 października 312 roku na moście Mulwijskim na Tybrze. Według legendy w trakcie bitwy Konstantyn miał zobaczyć krzyż i usłyszeć słowa „pod tym znakiem zwyciężysz”, co przyniosło mu zwycięstwo i triumf chrześcijaństwa. Z uwagi na to, że tematem przedstawienia na tarczy jest zwycięstwo chrześcijan nad poganami, ofiarowano ją Janowi III Sobieskiemu. Poeta Jan Gawiński w 1680 roku napisał wiersz, który zadedykował królowi. Uznał w nim, że tarcza ta jest dobrą wróżbą i zapowiedzią zwycięstw w przyszłych walkach z Turkami. Stąd w nazwie tarczy określenie „wróżebna”.

PIERWSZE PIĘTRO 7. SALA SASKA

Wyroby rzemiosła artystycznego, szczególnie wypełniające gabloty w tej sali, pochodzą z pierwszej połowy XVIII wieku. W czasie panowania w Polsce przedstawicieli saskiej dynastii Wettinów, czyli Augusta II Mocnego i Augusta III (1697–1763), na dworze magnatów (a później arystokracji) rozwinęła się kultura biesiadowania. Dekoracyjna zastawa stołowa była równie ważna jak napoje i potrawy. Dumą władców stała się porcelana produkowana w manufakturze Augusta II w Miśni. Zastawę uzupełniają tu wyroby ze szkła, takie jak szklanice, puchary, flaszki czy kielichy. W Polsce zaczęto produkować ekskluzywne przedmioty – wachlarze i tabakiery, czyli szkatułki do przechowywania tabaki. Moda na jedwabne i bogato zdobione pasy kontuszowe, będące elementem polskiego stroju szlacheckiego, sprawiła, że zaczęły powstawać wykonujące je persjarnie. Na wystawie prezentowane są pasy pochodzące m.in. z warsztatów w Słucku i Kobylce.

PIERWSZE PIĘTRO

8. SALA OŚWIECENIA

W sali poświęconej królowi Stanisławowi Augustowi Poniatowskiemu zakończymy podróż przez historię Polski. Na wprost wejścia, w zabytkowej gablocie przy ścianie, znajdują się ciekawe przedmioty – koszula Stanisława Augusta, but Jana Kuźmy Kosińskiego i kapelusz hajduka (prostego żołnierza) Szymona Mikulskiego. Wiążą się one z próbą porwania króla przez konfederatów barskich, do której doszło 3 listopada 1771 roku. Co się wydarzyło? Wieczorem monarcha w eskorcie straży jechał karocą na kolację do Pałacu Błękitnego. Kilku konfederatów barskich, na czele z Janem Kuźmą Kosińskim, postanowiło porwać władcę. Zaczęli strzelać, wyciągnęli go z karocy i uprowadzili. Jeden z hajduków, Butzow, zginął, a drugi, Mikulski, upadł po ciosie od szabli, ale kapelusz na głowie uratował go przed śmiercią. Darowali jednak królowi życie. W czasie porwania stracił on trzewik i Kuźma Kosiński podarował mu swój but konfederacki z ostrogą. Po tym wydarzeniu władca zachował przedmioty i nazwał „garniturem nieszczęśliwości”. Konfederaci barscy to powstańcy, którzy w 1776 roku wystąpili przeciw Rosji, coraz bardziej uzależniającej Polskę od siebie, a także w obronie wiary katolickiej.

PIERWSZE PIĘTRO

9. PARAMENTY

Paramenty to przedmioty używane w czasie obrzędów religijnych. W tej części wystawy prezentowane są szaty liturgiczne, czyli strój kapłana używany podczas odprawiania nabożeństw. W jednej gablocie zgromadzono m.in. komplet szat liturgicznych biskupa krakowskiego Piotra Gembickiego wykonany około połowy XVII wieku we Włoszech. Do zbioru należą dwie dalmatyki (szaty liturgiczne diakonów), ornat, stuła (rodzaj szarfy zakładanej do czynności liturgicznych) i trzy manipularze (przepaska zawieszana przez kapłana na przedramieniu lewej ręki). W sali pokazywany jest także wykonany we Włoszech zegar nocny z przedstawieniem „łodzi Czasu”, która ma znaczenie symboliczne. Wioślarzami są postacie oznaczające cztery pory roku i cztery etapy życia ludzkiego: wiosna to dzieciństwo, lato to młodość, jesień to dorosłość, a zima to starość. Sternikiem jest starzec oznaczający przemijający czas. Pasażerem na dziobie łodzi jest śpiący młodzieniec. Nad nim unosi się postać małego dziecka ze skrzydłami – to putto. W dłoni trzyma szarfę z napisem „Ty śpisz, a Twój czas przepływa”. Naprzeciw zegara umieszczono bursztynowy ołtarzyk wykonany w XVII wieku w Gdańsku.

PIERWSZE PIĘTRO

10. *POMPA FUNEBRIS*

Pobożność była ważnym elementem życia i kultury szlacheckiej w Polsce. W sali zgromadzono medaliki i plakiety z wizerunkami Matki Boskiej z Dzieciątkiem oraz Trójcy Świętej, relikwiarzyki, krzyżyki i różańce, które służyły do praktykowania pobożności i do osobistej modlitwy. *Pompa funebris* to po łacinie „przepych pogrzebu”. Pogrzeby były bardzo uroczyste. Trumnę ustawiano na wysokim katafalku, na niej montowano portret trumienny, czyli tablicę z wizerunkiem zmarłego, a obok ustawiano chorągwie nagrobne z jego podobizną. Na jednej ze ścian tej sali umieszczono w ramach dwa portrety trumienne.

Portret trumienny szlachcica powstał około 1700 roku. Przedstawia realistycznie namalowanego mężczyznę w średnim wieku. Jego twarz jest okrągła i zaróżowiona. Ma wysoko podgolone włosy, otwarte oczy i czarne, opadające na usta wąsy.

Portrety trumienne są pamiątkami wystawnych uroczystości pogrzebowych polskich szlachciców. Znane były w XVII i XVIII wieku. Ich kształt był dopasowany do krótszego boku trumny. Montowano je od strony głowy nieboszczyka, aby były widoczne dla żałobników. Oznaczały duchową obecność zmarłego w trakcie uroczystości pogrzebowych, które trwały nawet kilka dni. Portrety trumienne znane są tylko w Polsce.

PIERWSZE PIĘTRO

II. SZTUKA ORIENTU

PERSJA | INDIE

Sztuka Dalekiego Wschodu zachwycala mieszkańców Europy, w tym także arystokrację i szlachtę w Polsce. Dzięki kontaktom handlowym Zachodu z Dalekim Wschodem pojawiły się na terenie Rzeczypospolitej egzotyczne przedmioty i szybko znalazły swoich miłośników. Tworzono specjalne gabinety chińskie, w których gromadzono dzieła sztuki orientalnej. Zbiory książąt Czartoryskich także były pełne wyrobów z Persji, Indii, Chin czy Japonii. W tej sali prezentowane są między innymi perskie kafle ściennie. Na suficie zamontowany został perski baldachim, który był dachem letniego pawilonu. Wyroby indyjskie to przede wszystkim trzy rzeźby najważniejszych bóstw: boga Wisznu, bogini Lakszmi i bogini Parwati.

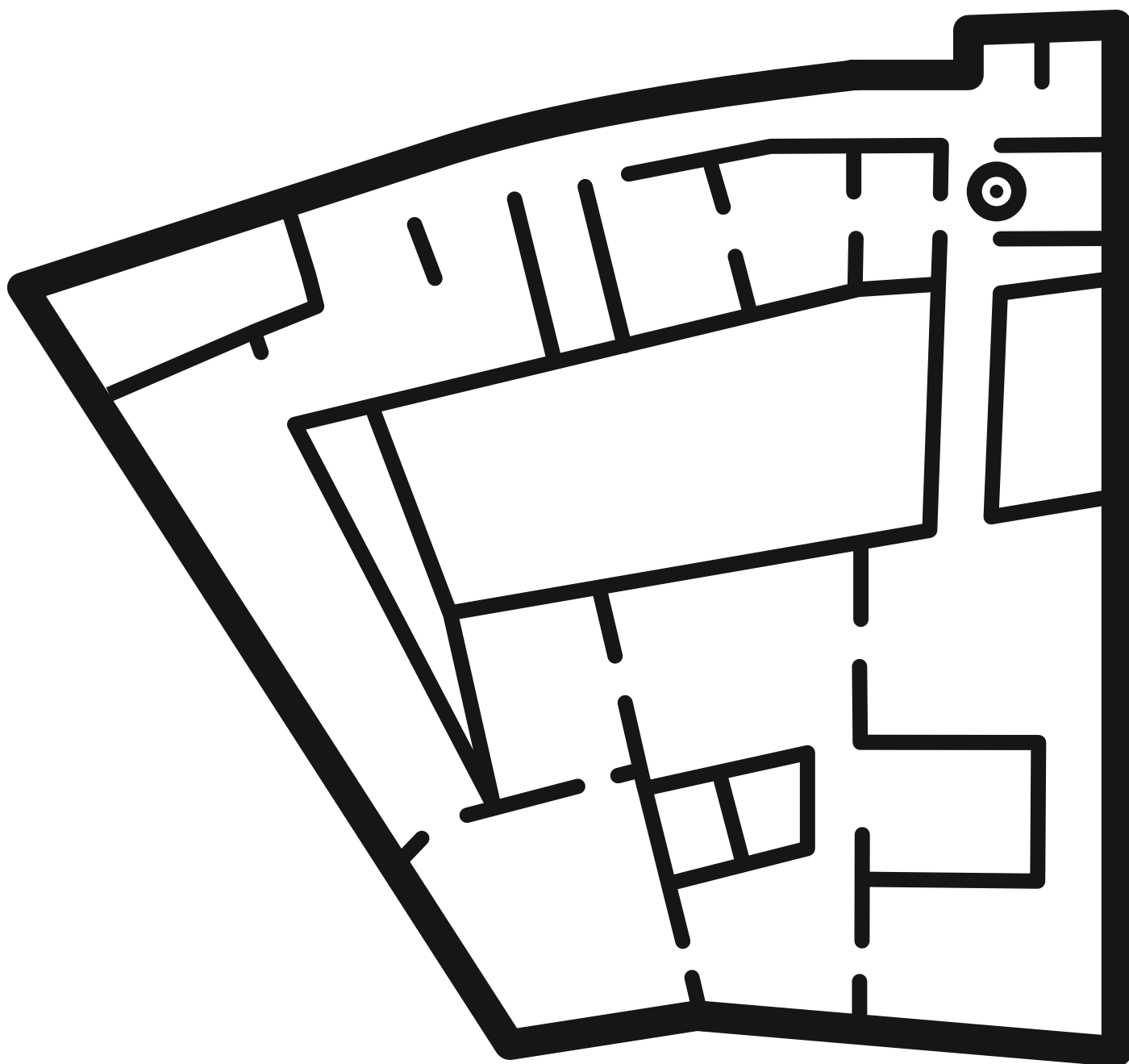
PIERWSZE PIĘTRO **12. SZTUKA ORIENTU** **CHINY**

W sali poświęconej sztuce Chin prezentowane są wachlarze, czarki, imbryki do parzenia herbaty, filiżanki, flakoniki na perfumy, wazony, zestaw sztuczków w futerale, szkatułki i dwa ekrany (rodzaj parawanu). Na postumencie pośrodku sali umieszczono brązową rzeźbę chińskiego smoka – jest on istotą z mitologii chińskiej i symbolem Chin.

Przedmioty sztuki japońskiej to przede wszystkim niewielkie figurki (tak zwane netsuke), które są tu licznie prezentowane. Netsuke to miniaturowe, rzeźbione guzy. Służyły do podtrzymywania na sznurze sakiewek na małe przedmioty, woreczków na tytoń czy drewnianych pojemników na leki lub osobiste pieczęcie. Mocowane były do pasa kimona. Wykonywano je najczęściej z drewna, bursztynu, koralu, rogu, ceramiki, kości słoniowej lub odlewano z brązu. Netsuke często mają kształt ludzi lub zwierząt. Miały chronić właściciela przed złymi mocami i duchami.

DRUGIE PIĘTRO

Wystawa na drugim piętrze rozpoczyna się od sali, w której prezentowane są dzieła z różnych epok, nawiązujące tematycznie do historii i sztuki starożytnej oraz mitologii Greków i Rzymian. Na wprost wejścia znajduje się duży gobelin z przełomu XVII i XVIII wieku, przedstawiający wjazd Aleksandra Wielkiego do Babilonu. W gablocie pośrodku sali prezentowana jest terakotowa (czyli wykonana z wypalanej gliny) rzeźba Herakles walczący z lwem nemejskim, która powstała we Florencji w XVI wieku. Na ścianach rozwieszono obrazy.

Jeden z nich, *Brutus i Porcja* (namalowany przez Bernardina Orsiego da Collecchio około 1490 roku w Weronie), opowiada ciekawą historię.

DRUGIE PIĘTRO 1. SALON ANTYCZNY

Bohaterami sceny są Brutus i Porcja. Marcus Junius Brutus był rzymskim wodzem i współorganizatorem spisku, który w 44 roku p.n.e. doprowadził do zamordowania Juliusza Cezara. Konspirator nie chciał dopuścić swojej żony Porcji do tajemnicy. Obawiał się, że jako kobieta może być mniej odporna na cierpienie i na torturach wydać jego towarzyszy. Porcja jednak odkryła, że jej mąż stoi na czele spiskowców. Chciała dowieść swojej odwagi i siły. Wbiła sobie nóż w udo. Ukrywała swoje cierpienie przed mężem. Kiedy w końcu wyjawiała mu prawdę, zyskała podziw w jego oczach. Odtąd i ona znała plany Brutusa.

Malarz nawiązuje do tej historii poprzez nóż wbity w stopę Porcji. Obraz ukazuje scenę już po zamordowaniu Juliusza Cezara. Brutus z uniesionymi rękami biegnie do swojej willi z wieściami. Obok jest ukazany, gdy stoi z żoną na progu swojego domu. Porcja dowiaduje się o morderstwie i z troską dotyka męża. Nadbiegają służące.

Choć historia wydarzyła się w czasach starożytnych, to na obrazie – zgodnie ze zwyczajem panującym w ówczesnym malarstwie – jej uczestnicy ubrani są w stroje współczesne artyście, czyli noszone w XV wieku.

POZNAJ DZIEŁO

Sztuka renesansu rozwijała się w Europie w XV i XVI wieku, a we Włoszech nawet wcześniej. Interesowano się człowiekiem i otaczającym go światem. W tej epoce rozwinęła się produkcja rzemiosła artystycznego. W gablotach przy ścianie prezentowane są wyroby z gliny, czyli ceramika nazywana majoliką. Jej nazwa pochodzi od „Isola di Maiolica”, dawnego określenia Majorki, czyli wyspy leżącej na szlaku handlowym, którym transportowano wyroby ceramiczne z Walencji w Hiszpanii do Włoch. Talerze, misy, czarki, wazony, solniczki, patery, albarello (naczynia aptekarskie) były bogato dekorowane różnymi wzorami i zdobione przedstawieniami z mitologii, Biblii czy historii. W gablotach pośrodku sali umieszczono wyroby ze szkła, przede wszystkim z Wenecji. Nalewki, kielichy, ampułki, wazoniki, flakony, dzbanki, kielichy, flaszki i czary mają różne kolory i ciekawe kształty.

DRUGIE PIĘTRO

2. SZTUKA RENESANSU

W korytarzu prezentowane są trzy mozaiki nieznanymi artystów włoskich: *Madonna* według Guida Reniego, wykonana przed 1777 rokiem w Rzymie, *Św. Paweł* z XVII lub XVIII wieku i *Św. Piotr* z XVIII stulecia. Mozaika to obraz ułożony z małych kolorowych kamyczków lub szkiełek, które zostały przyklejone do podłoża.

DRUGIE PIĘTRO

3. KORYTARZ

Sztuka średniowiecza to przede wszystkim sztuka sakralna, religijna. W sali prezentowane są wizerunki świętych malowane na desce. Są to fragmenty ołtarzy z kościołów. Nastawy te często miały boczne skrzydła, na których obustronnie malowano postacie świętych. Podobne malowidła możemy zobaczyć w gablotach pośrodku sali.

Na obrazach rozpoznajemy świętych po atrybutach, czyli przedmiotach trzymany w dłoni lub umieszczonych obok postaci. Przedmioty te związane są z ich życiem poświęconym Bogu lub z męczeńską śmiercią. Takie przedmioty trzymają w dłoniach m.in. św. Antoni Pustelnik i św. Łucja.

DRUGIE PIĘTRO

4. SZTUKA ŚREDNIOWIECZA

➡ POZNAJ DZIEŁO

Święci Antoni Pustelnik i Łucja to obraz Carla Crivellego, namalowany około 1470 roku. Antoni prowadził życie ascety na pustyni. Umartwiał się, modlił i milczał. Z czasem znalazł wielu uczniów i naśladowców. Laska i dzwonek to atrybuty, dzięki którym przywoływał do siebie uczniów, gdyż złożył śluby milczenia. Łucja żyła w czasach prześladowań chrześcijan. Przyjęła chrześcijaństwo i złożyła śluby czystości. Tym samym odrzuciła swojego narzeczonego. Ten doniósł, że jest chrześcijanką. Dziewczyna została pojmana i skazana na pobyt w domu publicznym. Aby się oszpecić, wyłupiła sobie oczy. Podczas tortur podpalano ją, ale płomienie nie wyrządzały jej krzywdy. W końcu ścięto ją mieczem. Na obrazie spogląda ona na gałki oczne ułożone na tacy, którą trzyma w dłoni. Liść palmy jest symbolem jej męczeńskiej śmierci.

Obraz ten jest fragmentem polptyku (ołtarza składającego się z wielu części), który został wykonany dla kościoła San Giorgio w Porta di Fermo we Włoszech.

W sali zgromadzono dzieła sztuki, przykłady rzemiosła artystycznego i militaria z krajów Europy Północnej, powstałe od XV do XVII stulecia. Podobnie jak w średniowieczu malowano obrazy o tematyce sakralnej, jednak sceny biblijne przedstawiano w mieszczańskich wnętrzach współczesnych artystom (przykładem jest obraz *Maria Magdalena pisząca*). Rozwijało się wtedy realistyczne malarstwo portretowe. W sali prezentowane są także wyroby ze złota i srebra, które w tamtych czasach były zamawiane przez dwory królewskie i bogatą arystokrację. W gablotach znajdują się pucharek w kształcie okrętu, kufel z przedstawieniem bawiących się puttów, puchar z pokrywą w „winne grono”, kufel wysadzany talarami czy tak zwany nautilus – naczynie wykonane z muszli łodzików. Przykłady broni – takie jak rapier, rękaw kolczy, naramiennik do zbroi, kusze – sąsiadują z hiszpańskimi proporcami okrętowymi.

DRUGIE PIĘTRO
5. SZTUKA EUROPY
PÓŁNOCNEJ XV–XVII W.

W tej sali prezentowane są przykłady malarstwa niderlandzkiego z XVII wieku. Przedstawione są tu obrazy o tematyce mitologicznej, rodzajowej, martwe natury, portrety oraz pejzaże, w tym ten najcenniejszy w kolekcji Czartoryskich, czyli *Krajobraz z miłosiernym Samarytaninem*. W sali został powieszony osobno.

DRUGIE PIĘTRO

6. SZTUKA CZASÓW REMBRANDTA

Krajobraz z miłosiernym Samarytaninem to dzieło Rembrandta Harmenszoon van Rijn. Artysta namalował je w Amsterdamie w 1638 roku. Rozległy pejzaż z oddalającą się burzą połączony został ze sceną z przypowieści Jezusa o miłosiernym Samarytaninie, zawartej w Ewangelii św. Łukasza. Co to za historia? Pewien człowiek podróżował z Jerozolimy do Jerycha. W drodze napadli go zbójcy. Okradli, okrutnie pobili i umierającego porzucili na drodze. Przeszedł obojętnie obok niego kapłan, a później lewita, czyli kapłan niższego stanu. Tylko podróżujący drogą Samarytanin zatroszczył się o niego. Opatrzył mu rany i wsadził na konia. Zawiózł go do gospody i opiekował się nim. Dał gospodarzowi dwa denary i prosił o dalszą opiekę. Na obrazie scena, w której Samarytanin wiezie ранnego na koniu, rozgrywa się na tle pejzażu i jest prawie niewidoczna. Burza już się kończy i pojawia się światło słoneczne. Artysta połączył biblijny pejzaż ze znanym mu pejzażem holenderskim – umieścił tu palmę i holenderskie wiatraki.

➡ **POZNAJ DZIEŁO**

To sala, w której pokazywany jest najważniejszy zabytek z kolekcji Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie, czyli *Dama z gronostajem*. Obraz znajduje się w wielkiej przeszklonej gablocie, przed którą można usiąść na długiej ławie i podziwiać jedyne w Polsce dzieło wielkiego włoskiego renesansowego artysty – Leonarda da Vinci.

DRUGIE PIĘTRO

7. SALA LEONARDO DA VINCI

DAMA Z GRONOSTAJEM

Obraz *Dama z gronostajem* (alegoryczny portret Cecylii Gallerani) namalował Leonardo da Vinci w Mediolanie około 1490 roku. Cecylia urodziła się około 1473 roku. Była damą dworu i kochanką księcia Ludovica Sforzy. W 1491 roku urodziła mu syna o imieniu Cesare. Ludovico był już wtedy żonaty z Beatrice, córką księcia Ferrary Ercolego d'Este. Wcześniej był z nią – stosownie do ówczesnych zwyczajów – zaręczony od dziecięcych lat. Długo zwlekał ze ślubem, gdyż był zakochany w Cecylii. Po narodzeniu syna książę obdarował ją dobrami ziemskimi. Następnie z jego woli w 1492 roku poślubiła hrabiego Lodovica Carminatiego de Brambilla, zwanego Bergamino, i opuściła dwór mediolański. Zmarła w 1536 roku w wieku 63 lat. Wizerunek siedemnastoletniej Cecylii został wykonany na zamówienie księcia, który z pewnością miał wpływ na zawarte w obrazie wzmianki o związku łączącym go z modelką. Z tego powodu na rękach Cecylii znalazł się gronostaj przybierający na zimę białe futro. Samego Sforzę nazywano *ermellino bianco*, czyli biały gronostaj, ponieważ w 1488 roku otrzymał od króla Neapolu Ferdynanda I Order Gronostaja.

W tej sali prezentowane są najcenniejsze pamiątki narodowe w kolekcji Czartoryskich, które dawniej były zgromadzone w puławskiej Świątyni Sybilli. Na ścianach wiszą tarcze herbowe upamiętniające najwybitniejszych Polaków, wykonane na zlecenie księżnej Izabeli Czartoryskiej do tamtejszej krypty. Znajdują się tutaj także urny sarkofagowe ze zgromadzonymi przez nią szczątkami wielkich postaci historycznych, między innymi Bolesława Chrobrego, Bolesława Krzywoustego, Mikołaja Kopernika, Jana Kochanowskiego czy Stefana Czarnieckiego. Wśród cennych pamiątek historycznych należy wymienić wawerski żupan bojowy po Stanisławie Żółkiewskim, buzdycan po Stefanie Czarnieckim czy szablę po Tadeuszu Kościuszcze. Znajduje się tutaj także obraz Jana Matejki *Zakuwana Polska*, przedstawiający Rzeczpospolitą jako kobietę.

DRUGIE PIĘTRO

8. SALA POLSKA

POZNAJ DZIEŁO

Obraz *Zakuwana Polska* Jan Matejko namalował w 1864 roku. Dzieło to w sposób niedosłowny nawiązuje do upadku powstania styczniowego z lat 1863–1864. Wznięły je trzy narody: polski, ruski i litewski przeciwko carskiej Rosji. Zakończyło się klęską, represjami i zsyłaniem na Sybir. Scena rozgrywa się w kościele, będącym w dziewiętnastowiecznej Polsce symbolem ojczyzny. Jest to więc przedstawienie ojczyzny pohańbionej przez wojsko pijące wino z kielichów mszalnych. Kobieta w żałobnej, czarnej sukni zakuwana jest w kajdany. Ta kobieta to Polska. Do tej postaci pozowała artystcie żona Teodora. Jest to jedyny obraz Matejki na temat wydarzeń mu współczesnych; nigdy nie został ukończony.

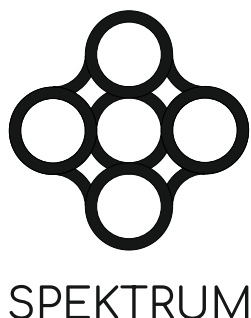
Zbiory biblioteczne są dużą częścią kolekcji Książąt Czartoryskich, zgromadzoną obecnie w Bibliotece Książąt Czartoryskich przy ul. Świętego Marka 17 w Krakowie (oddziale krakowskiego Muzeum Narodowego). Sala ta przeznaczona jest na wystawy zmiennie eksponatów ze zbiorów Biblioteki. Do najcenniejszych obiektów należą dokument hołdu pruskiego (tzw. Traktat Krakowski z 8 kwietnia 1525 roku), *Pontyfikał biskupa Erazma Ciołka* z XVI wieku czy zapis nutowy *Ronda à la Krakowiak F-dur op. 14* Fryderyka Chopina.

DRUGIE PIĘTRO 9. BIBLIOTEKA KSIĄŻĄT CZARTORYSKICH

ZAPRASZAMY DO MUZEUM!

Po zaznajomieniu się z przewodnikiem zapraszamy do odwiedzenia muzeum. Jeśli chcą Państwo zapoznać się z zasadami zwiedzania, zachęcamy do skorzystania z przewodnika [Odwiedź nas! Zaplanuj wizytę w muzeum! Przewodnik przed wizytą w muzeum.](#)

MUZEUM NARODOWE W KRAKOWIE | KRAKÓW 2021

Przewodnik powstał w ramach międzynarodowego projektu „Spektrum” skierowanego do osób ze spektrum autyzmu w programie „Erasmus + Młodzież. Akcja 2 – partnerstwa strategiczne”

O PROJEKCIE **SPEKTRUM**

Projekt **SPEKTRUM** prowadzony w ramach programu **"Erasmus+ Młodzież. Akcja 2 - partnerstwa strategiczne"**, został stworzony przez instytucje badawcze i kulturalne oraz organizacje pozarządowe z Wielkiej Brytanii, Włoch, Hiszpanii, Belgii i Polski. Działania projektowe realizujemy w oparciu o bogate i wieloletnie doświadczenie europejskich partnerów w pracy z osobami ze spektrum autyzmu.

Ideą naszych działań jest wypracowanie strategii, dzięki której muzea w Polsce staną się miejscem bardziej przyjaznym osobom ze spektrum autyzmu.

Elementem działań jest analiza obecnej oferty edukacyjnej, dostępności instytucji kultury, wymiana dobrych praktyk i inspiracja do wypracowania nowych działań w Polsce dla widzów ze spektrum autyzmu i ich rodzin.

W ramach projektu wspólnie z partnerami pracujemy nad stworzeniem praktycznych narzędzi dla muzeów, które pomogą ocenić, jakie działania instytucje w Polsce powinny wdrożyć, by być bardziej otwarte na młode osoby z ASD i ich rodziny. Planujemy również szkolenia dla pracowników muzeum, uwrażliwiające na potrzeby osób z autyzmem.

Erasmus+

PAKIET NARZĘDZI SPEKTRUM DO POBRANIA

1) MUZEUM PRZYJAZNE OSOBOM W SPEKTRUM AUTYZMU. Wskazówki dla instytucji kultury

Izabela Stawarz (MNK), Paul Swift (OutsideIn), Maria Rosaria Re (Roma Tre)

2) ZESTAW NARZĘDZI EDUKACYJNYCH SPEKTRUM. Innowacyjne metody edukacji w kształtowaniu muzeum bardziej dostępnego dla osób ze spektrum autyzmu

Antonella Poce (Roma Tre), Maria Rosaria Re (Roma Tre), Mara Valente (Roma Tre)

3) LISTA KONTROLNA MUZEUM DOSTĘPNEGO DLA OSÓB ZE SPEKTRUM AUTYZMU (ASD)

Alexander Vander Stichele (FARO), Beata Cichy (MNK)

4) PRZEWODNIK PO MUZEUM KSIĄŻĄT CZARTORYSKICH

Katarzyna Szczygiał (MNK)

KOORDYNATORKA PROJEKTU SPEKTRUM:

Anna Berkowicz (MNK)

OPRACOWANIE GRAFICZNE:

Izabela Stawarz (MNK)

TŁUMACZENIE:

Atomini

Publikacja sfinansowana z funduszy Komisji Europejskiej w ramach programu Erasmus+. Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus+ nie ponoszą odpowiedzialności za jej zawartość merytoryczną.

PUBLIKACJA BEZPŁATNA

